

Nieuwsbrief jrg 5, nr 14, dec. 2022

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Kampen. Deze [leerstoel](#) wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

De KBLS dankt alle sponsors en anderen die de Leerstoel aan de TUK hebben ondersteund. Mede daardoor kon prof. Hiebsch ook dit jaar weer veel bereiken in het onderzoek naar Luther en het (Nederlandse) lutheranisme en het verspreiden van deze kennis.

Wij wensen u een gezegend kerstfeest en goede jaarwisseling.

Het nieuwe gebouw van de Theologische Universiteit in Utrecht tijdens de feestelijke ingebruikname op 1 juli 2022
(©Ruben Schipper)

Inhoud

<i>Opening van het academisch jaar Theologische Universiteit Kampen Utrecht</i>	<i>2</i>
<i>De vernieuwde Master Algemeen Kerkgeschiedenis is van start gegaan</i>	<i>3</i>
<i>Internationale academische ontmoetingen in 2022 weer van start</i>	<i>4</i>
<i>Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd als nieuwe redactievoorzitter van Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis</i>	<i>5</i>
<i>Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd in bestuurlijke commissies van de Theologische Universiteit.....</i>	<i>6</i>
<i>KBLS-sponsorbijeenkomst op de nieuwe locatie van de Theologische Universiteit</i>	<i>6</i>
<i>Nieuw artikel van prof. dr. Sabine Hiebsch over luthers religieus erfgoed</i>	<i>8</i>
<i>Column van prof. dr. Sabine Hiebsch.....</i>	<i>8</i>

Opening van het academisch jaar Theologische Universiteit Kampen|Utrecht

Op 8 september reisde ik naar Utrecht af voor de opening van het academisch jaar 2022-2023 van de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht. In verband met de verhuizing vond deze voor het eerst in Utrecht plaats, in de Janskerk.

De eerste indruk herinnerde me sterk aan de lutherse gemeenschap. Geen anonieme afstandelijke sfeer. Mensen kenden elkaar, begroetten elkaar en keken nieuwsgierig naar "nieuwe" gezichten om.

Tijdens de opening werd deze indruk bevestigd.

De verhuizing van Kampen naar Utrecht is een hele stap, een bewuste stap.

De rector, prof. dr. Roel Kuiper, zette in zijn toespraak de beweegredenen voor de verhuizing uiteen. Hij ontvouwde een heldere visie. Ik citeer uit zijn toespraak:

"De werkelijkheid kent zoveel dimensies, en uiteindelijk is er de vraag naar zin en een samenhangend perspectief.

Opening van het academisch jaar van de TU in de Janskerk in Utrecht.

Daarbij zijn de geesteswetenschappen beslist niet van minder belang dan medische of economische disciplines.

Oude reflexen over kennis die alleen maar rationeel of objectief vaststelbaar kan zijn, worden langzamerhand doorbroken.

Wetenschap is een interpreterende poging de werkelijkheid te begrijpen, waarbij visies en ervaringen en uitgangspunten ertoe doen, ook theologische en wijsgerige. Het fides in verbinding met intellectum breidt onze inzichten uit en die moeten met verve ingebracht worden. De wetenschap heeft ze nodig om werkelijk in brede zin wetenschap te zijn, alle perspectieven

te verbinden en zo onze kennis te kunnen uitbreiden en verdiepen. (...) Wij zijn geland in deze stad, de stad van Willibrord, waar ooit het christendom in Nederland vaste voet kreeg. Utrecht werd de stad van de theologie, waar theologen kwamen en weer gingen. Wij komen hier niet te paard, maar te voet, onze studenten arriveerden hier, strompelend van de blaren en met bezweet voorhoofd".

De rector zwaaide de studenten in Kampen uit en ontving hen in Utrecht. De [pelgrimage](#) werd gefilmd en getoond tijdens de opening. Ontroerend vond ik het moment waarop de studenten zingend Utrecht binnenkwamen: "Utrecht, o Utrecht wij komen eraan!"

Ds. Ilona Fritz, a.i. voorzitter KBLS

De vernieuwde Master Algemeen Kerkgeschiedenis is van start

Voor de liefhebbers van kerkgeschiedenis heeft de Theologische Universiteit een éénjarige masteropleiding: de Master Algemeen Kerkgeschiedenis.

Deze master kan in voltijd (één jaar) of deeltijd (twee jaar) gevolgd worden en bestaat uit vijf modules, verspreid over het gehele studiejaar. Alle modules kunnen ook los van elkaar gevolgd worden.

Een module wordt door collega, en nu rector, prof. dr. George Harinck gegeven. Een module wordt sinds 2018 door mij gegeven en gaat over de geschiedenis van de lutheranen in de Nederlanden in de 16e en 17e eeuw.

De andere drie modules stonden op naam van collega prof. dr. Erik de Boer. Omdat hij inmiddels niet meer in het onderwijs werkzaam is, heb ik samen met mijn nieuwe collega dr. Jan Klok deze drie modules overgenomen. Naast de geschiedenis van het

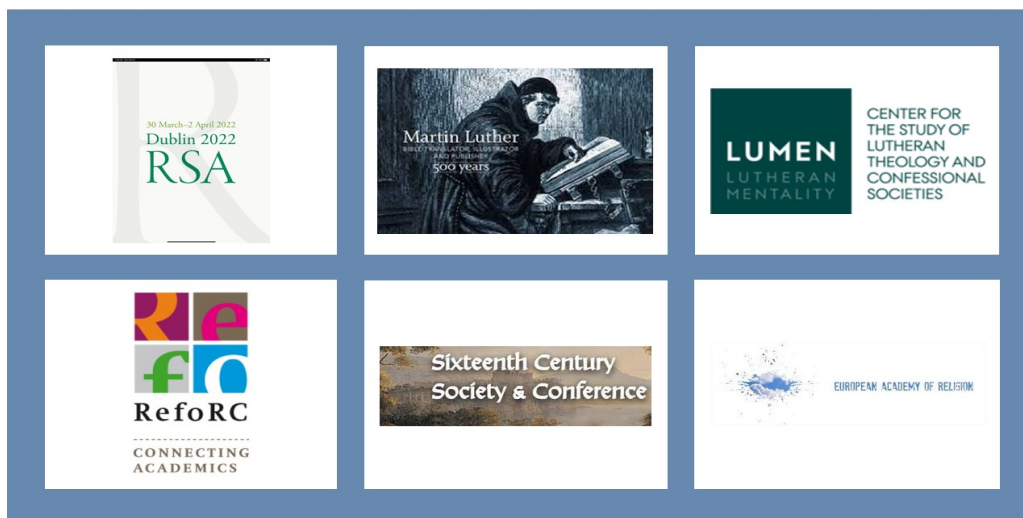
Nederlandse lutheranisme is nu ook de theologie van Luther vast verankerd in deze masteropleiding. Behalve Lutherteksten lees en bespreek ik met de studenten ook teksten van vrouwelijke theologen uit de reformatieperiode, iets wat verder nergens in Nederland gebeurt.

Alle colleges van deze vernieuwde Master Algemeen Kerkgeschiedenis worden op de locatie Utrecht gegeven. Wij begonnen in september met een enthousiaste groep, waaronder studenten van de PThU, die het afgelopen jaar ook al mijn mastermodule over Luthers antropologie hadden gevolgd.

De modules zijn tevens geschikt voor predikanten als onderdeel van de permanente educatie. Voor meer informatie en de reclamefolder zie de rubriek 'Activiteiten' op www.kbls.nl.

Prof. dr. Sabine Hiebsch

Internationale academische ontmoetingen in 2022 weer van start

In 2020 werden binnen enkele weken na het begin van de pandemie alle academische ontmoetingen afgezegd. Afgelopen jaar konden sommige conferenties online doorgaan, doordat inmiddels de techniek ontwikkeld was dit te organiseren. Alhoewel het fantastisch was om met name buitenlandse collega's überhaupt weer te kunnen zien, ook al was het via een beeldscherm, miste ik toch vooral de energie van een 'echte' ontmoeting: De gesprekken in de wandelgangen, die zo cruciaal zijn voor een meer persoonlijke uitwisseling, het bedenken van nieuwe projecten.

In de herfst van 2021 leek alles weer op gang te komen. Naast verschillende conferenties die in het voorjaar nog online plaatsvonden, kon ik begin juli al wel naar Worms reizen om aan de opening van de grote Luther tentoonstelling deel te nemen, waarvoor ik sinds 2017 in de internationale wetenschappelijke Raad van Advies had gezeten.

Begin november kon ik op één internationale conferentie, in Amsterdam, spreken en aan één workshop aan de Universiteit van Aarhus deelnemen. Maar voor de deelname aan de jaarlijkse conferentie van de Sixteenth Century Society in Amerika, afgelopen jaar in San Diego, werd de reisbeperking voor reizen van Europeanen naar Amerika net te laat opgeheven. Ik gaf mijn bijdrage met een tijdsverschil van negen uur online.

Na 12 november 2021 moesten opnieuw alle plannen worden afgezegd. Het advies was weer: Werk thuis. Ga alleen naar het werk als het moet. En vervolgens ging het land voor de derde keer in lockdown.

Ik ben heel blij en dankbaar dat de internationale academische ontmoetingen in 2022 weer van start konden gaan. Ik sprak dit jaar op conferenties en expert meetings in Dublin, Berlijn, Belfast, Oslo en Minneapolis. En ik organiseerde een internationale studiebijeenkomst aan de Theologische Universiteit.

De plannen voor 2023 zien er ook goed uit. In maart spreek ik op een conferentie aan de University of Arizona in Tucson, aan het Instituut voor Late Middeleeuwen en Reformatie dat in 1984 door de Nederlandse reformatie-historicus en goede vriend van Joop Boendermaker, prof. dr. Heiko Oberman, werd gesticht. Ik deel de sessie die ik heb georganiseerd met een Deense en een Noorse collega.

In diezelfde maand organiseer ik ook een internationale studieconferentie aan de Theologische Universiteit, vanuit CDRS, de onderzoeksgroep kerkgeschiedenis. In mei

volgt de jaarlijkse conferentie van REFORC, het Reformation Research Consortium, dit keer in Leuven.

Deze conferentie vond in 2011 voor het eerst plaats en ik heb iedere keer gesproken, panels georganiseerd en sessies voorgezeten. Ook voor de rest van 2023 staan nog verschillende conferentie op mijn agenda.

Deze internationale academische ontmoetingen zijn cruciaal als platform voor mijn onderzoek, als klankbord voor feedback van collega's die eveneens specialisten zijn en als voedingsbodem voor nieuw onderzoek en gezamenlijke projecten. Dit internationale netwerk maakt het mogelijk mijn onderzoek naar Luther en vooral ook naar het Nederlandse lutheranisme een rol van betekenis te geven, ook hier in Nederland.

Prof. dr. Sabine Hiebsch

Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd als nieuwe redactievoorzitter van *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis*

Tijdens de redactievergadering van 3 november jl. werd prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd als nieuwe redactievoorzitter van *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* (TNK).

Het tijdschrift verschijnt viermaal per jaar (maart, juni, september, december) en is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kerkhistorici. In 2016 ging het Kerkhistorisch Gezelschap voor gepromoveerde kerkhistorici, opgericht in 1946, in deze Vereniging op. Prof. Hiebsch was sinds haar promotie in 2000 lid van het Kerkhistorisch Gezelschap. Door de fusie zijn de academische kerkhistorici nu volop in de Vereniging vertegenwoordigd.

TNK verschijnt sinds 1998. Na drie mannelijke voorzitters (prof. dr. Willem van Asselt: 1998-2011; dr. John Exalto: 2011-2015; dr. Joep van Gennip: 2016-2022) is prof. Hiebsch de eerste vrouwelijke redactievoorzitter en de eerste lutheraan.

Hiebsch maakt sinds 2016 deel uit van de TNK redactie. Zij heeft in de afgelopen jaren ervoor gezorgd dat de geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme versterkt onder de aandacht werd gebracht. Van haar hand verschenen drie artikelen in TNK en diverse andere bijdragen. Vóór haar redactielidmaatschap verschenen slechts sporadisch artikelen over het Nederlandse lutheranisme, met dikwijls lange tussenpozen.

Prof. dr. Sabine Hiebsch benoemd in bestuurlijke commissies van de Theologische Universiteit

In 2022 is prof. Hiebsch door het College van Bestuur in twee nieuwe bestuurlijke commissies van de Theologische Universiteit benoemd.

1. De commissie 'Research track in de master theologie' onderzoekt hoe binnen de masteropleiding een speciaal driejarig traject kan worden opgezet voor studenten die zich willen richten op theologisch onderzoek. Sommige studenten kiezen een dergelijk traject met het oog op een promotie, anderen omdat zij onderzoekvaardigheden willen opdoen voor bijvoorbeeld een baan in de journalistiek. Onderwijs over Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme krijgen uiteraard een vaste plaats in dit nieuwe mastertraject.

2. De bestuurscommissie 'Onderzoeksperiode 2024-2029' buigt zich samen met het College van Bestuur over de vraag hoe de Theologische Universiteit haar onderzoek in de onderzoeksperiode 2024-2029 wil inrichten en over welke thema's dit zal gaan. De huidige onderzoeksperiode 2018-2023 loopt volgend jaar af en wordt afgesloten met een visitatie door een internationale academische commissie.

Een nieuwe onderzoekszet en onderzoeksplan moeten worden geschreven en vervolgens uitgewerkt voor de verschillende vakgroepen. De leden van de bestuurscommissie zijn benoemd op grond van de verwachting van het College van Bestuur dat zij een dragende rol zullen spelen in de nieuwe onderzoeksperiode.

Prof. Hiebsch vertegenwoordigt in beide commissies niet slechts haar eigen leerstoel maar het gehele vakgebied kerkgeschiedenis.

KBLS-sponsorbijeenkomst op de nieuwe locatie van de Theologische Universiteit

Op 28 oktober jl. had de KBLS de sponsors van de bijzondere leerstoel uitgenodigd voor een bijeenkomst op de nieuwe locatie van de Universiteit aan de Plompetorengracht 3 in Utrecht.

De voorzitter van het College van Bestuur, Pim Boven, gaf aan het begin van de bijeenkomst een rondleiding door het gebouw dat de Theologische Universiteit huurt van de naastgelegen Kathedrale Kloorschool Utrecht. De kinderen van Kloorschool hebben ook gezongen bij de feestelijke ingebruikname van het gebouw door de universiteit en bij de opening van het academisch jaar

(©Piet Derksen-Kamp)

Nadat de voorzitter van de KBLS, ds. Ilona Fritz, een groetwoord had gesproken, sprak Pim Boven namens het College van Bestuur zijn grote waardering voor de KBLS en de leerstoel uit. Hij noemde het instellen van de bijzondere leerstoel een avontuur waaraan men in 2017 gezamenlijk begonnen was en waarvan men nu vijf jaar later kan constateren dat het een succes is. De perspectieven die prof. dr. Sabine Hiebsch in haar onderzoek, onderwijs en valorisatie inbrengt, zijn verrijkend voor de universiteit als geheel.

Dat is ook merkbaar in de verschillende bestuurlijke functies die zij aan de TU bekleedt. Haar grote internationale netwerk, zowel voor Lutherana alsook in de breedte van het reformatieonderzoek, draagt bij aan de bredere inbedding die de universiteit nastreeft.

Aansluitend gaf prof. Hiebsch een presentatie die de sponsors duidelijk liet zien wat zij in de afgelopen vijf jaar als hoogleraar Lutherana heeft kunnen bereiken: Er is geen andere Nederlandse universiteit waar Lutherana zo'n prominente en duidelijke plaats heeft.

Als lid van het Curatorium voor de bijzondere leerstoel in de voorbije vijf jaar heb ik de sponsors mogen uitleggen wat het curatorium doet en wat het belang ervan is. Voor de KBLS zelf en daarmee impliciet voor haar sponsors, alsook voor de universiteit.

Alle bijzondere leerstoelen, dus ook de lutherse, behoren zo'n curatorium te hebben. Het vergadert een keer per jaar en kijkt dan naar hetgeen in het kader van de leerstoel is gebeurd. Dat kijken geschiedt vanuit twee gezichtspunten. Enerzijds wordt gekeken naar de prestaties van de op de leerstoel benoemde hoogleraar en anderzijds naar de wijze waarop de universiteit het functioneren van die hoogleraar mogelijk maakt. Dit is dan ook de reden dat het curatorium twee leden telt die zijn voorgedragen door de universiteit en twee leden voorgedragen door de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting. Prof. dr. Peter Nissen, emeritus hoogleraar Oecumenica aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, eveneens voorgedragen door de KBLS, is voorzitter van het curatorium.

In die vijf jaar heb ik tot mijn genoegen mogen constateren dat de prestaties van prof. Hiebsch telkenmale als excellent zijn bevonden. De waardering van de universiteit voor haar werk blijkt mijns inziens ook uit het grote aandeel in het onderwijsprogramma dat aan haar is gegund: Luther en het Nederlandse lutheranisme vallen niet meer weg te denken uit het programma van deze universiteit. Reden temeer om de leerstoel met alle kracht te steunen!

Dr. Hans van der Meer, lid van het curatorium en adviseur van de KBLS

Nieuw artikel van prof. dr. Sabine Hiebsch over luthers religieus erfgoed

In het zojuist verschenen decembern timer van *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* (TNK 25 nr. 4, december 2022: 152-159) staat een artikel van prof. dr. Sabine Hiebsch: "De gedenkpenning van Georgine Schwartz (1917) als confessioneel identiteitskenmerk van het Nederlandse lutheranisme".

Hiebsch laat zien hoe deze penning door zijn ontwerp en gebruik in de lutherse gemeente Amsterdam als confessioneel identiteitskenmerk kon functioneren.

Het artikel is onderdeel van een themanummer over religieus erfgoed dat naar een idee van prof. Hiebsch en met haar als gastredacteur is ontstaan.

Dit TNK nummer is ook te koop in museum Ons' Lieve Heer op Solder in Amsterdam en in Museum Catharijneconvent in Utrecht.

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd

De eerste ordinatie van lutherse predikantes in Polen

In de lutherse kerk in Nederland duurde de discussie over vrouwen in het predikambt niet lang.

Honderd jaar geleden, op 12 juni 1922, besloot de lutherse synode dat het toen geldende reglement ook vrouwelijke proponenten toeliet tot het predikambt ([KBLS-Nieuwsbrief 5 nr. 13 juli 2022](#)). Dit gebeurde naar aanleiding van een vraag van de lutherse theologiestudente Laurence Caroline Dufour. Dit principebesluit kwam nog maar één keer in het geding, toen de lutherse gemeente Amsterdam het in 1926 wilde terugdraaien. Dat werd door de synode afgewezen.

Dufour had in 1927 de eerste lutherse predikante kunnen worden. Maar wegens een voorgenomen huwelijk moest zij een beroep vanuit de lutherse gemeente Kampen afwijzen: Getrouwde vrouwen konden pas vanaf 1958 luthers predikante worden. In 1929 werd Jantine Auguste Haumersen de eerste lutherse predikante: in Nederland én wereldwijd. Dufour, wier huwelijksplannen waren veranderd, volgde in 1931.

In de Evangelische Kerk van de Augsburgse Confessie in Polen ging dat anders. De synode van deze Poolse lutherse kerk besloot pas op 16 oktober 2021, na ruim 70 jaar discussie, het predikambt voor vrouwen te openen.

De eerste negen lutherse predikantes in Polen: Beata Janota, Wiktoria Matloch, Katarzyna Rudkowska, Halina Radacz, Małgorzata Gaś, Katarzyna Kowalska, Karina Chwastek-Kamieniorz, Izabela Sikora en Marta Zachraj-Mikołajczyk (©www.lutheranworld.org)

Op 7 mei 2022 werden in een feestelijke dienst in de Heilige Drie-eenheid Kerk in Warschau negen vrouwen tot luthers predikante geordineerd. Het lutherse buitenland was voor deze bijzondere gelegenheid goed vertegenwoordigd. Onder andere door de vicepresident van de Lutherse Wereldfederatie, aartsbisschop Urmas Viilma, die ook in de dienst sprak.

De negen theologes waren al jaren werkzaam in lutherse gemeentes, in een positie die vergelijkbaar is met die van een vicaris. Zij gingen voor in diensten, deden pastoraal werk en hadden sinds enkele jaren de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen: de doop sinds 1999 en het avondmaal sinds 2016.

Maar zij waren niet geordineerd en stonden zodoende niet in het ambt van predikante. Daardoor waren zij ook in vergelijking met de mannelijke predikanten achtergesteld wat betreft de financiële vergoeding en andere secundaire arbeidsvoorwaarden. Ds. Karina Chwastek-Kamieniorz, een van de negen nieuwe predikantes, sprak in de dienst de hoop uit dat de ordinatie 'gelijkheid van salarissen zou brengen en een einde zou maken aan de discriminatie van vrouwen in de kerk'.

Deze ontwikkeling in de Evangelische Kerk van de Augsburgse Confessie in Polen is ook hoopgevend voor andere lutherse kerken wereldwijd waar vrouwen nog niet in het ambt van predikante mogen staan.

Prof. dr. Sabine Hiebsch.

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding

U kunt de leerstoel steunen door een bedrag over te maken op onze rekening, ten name van de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting, of door een meerjarige bijdrage toe te zeggen.

Voor meer informatie over de KBLS en de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch zie onze [website](#).

COLOFON

Secretariaat

E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

Penningmeester

KvK nr.: 68634641

IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41

BIC: INGBNL2A

T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

E: penningmeester.kblstichting@gmail.com

Prof. dr. Sabine Hiebsch

shiebsch@tukampen.nl

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar:

secretariaat.kblstichting@gmail.com

